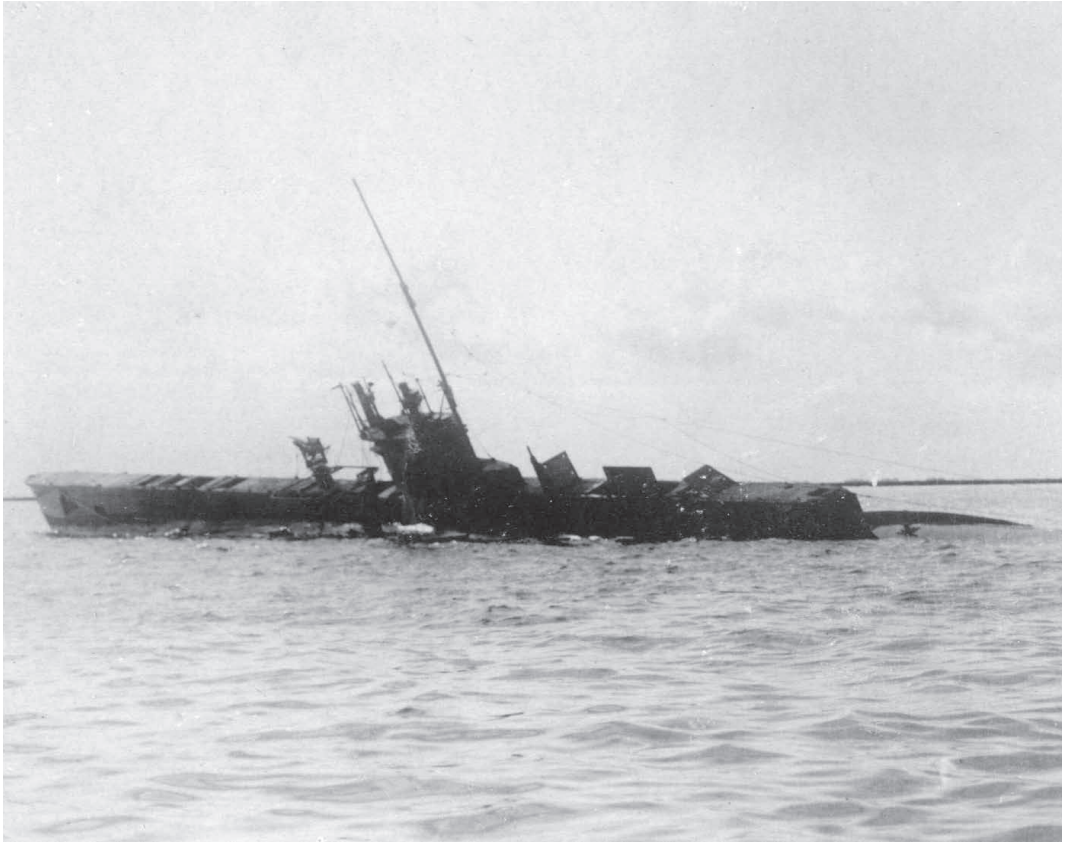

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

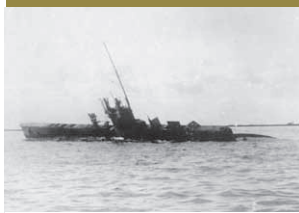
NUMMER 2 | MARTS/APRIL 2011

E.13s FORLIS I 1915

ved marinehistorikeren SØREN NØRBY

FORSIDEILLUSTRATION:

Vraget af E.13

LITTERATUR:

Balsved, J.: En dødbringende august morgen.
www.Navalhistory.dk

Balsved, J.: Layton's første rapport
www.Navalhistory.dk

Hansen, G. V.: 3 breve vedr. E-13 affæren 1915 og
genforeningen 1920.
Findes på Forsvarets Bibliotek.

Lincoln, H.: Brev vedr. E-13-affæren.
Findes på Forsvarets Bibliotek.

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

©Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

INDLEDNING

Dette nummer af Glemmer du handler om U-båds katastrofen ved Saltholm i 1915.

Artiklen har oprindeligt stået i Marinehistorisk Tidsskrift nr. 3, 2010 og er skrevet af marinehistorikeren Søren Nørby, der venligt har stillet artiklen til rådighed.

E.13s besætning fotograferet før afsejlingen fra England i august 1915. 15 af ubådens 29 mands besætning omkom den 15. august 1915. (Orlogsmuseets arkiv)

E.13s FORLIS I 1915

Under Første Verdenskrig – nærmere bestemt natten mellem den 18. og 19. august 1915 – strandede den britiske ubåd E.13 nær Saltholm. Næste morgen blev E.13 – selv om den befandt sig på neutralt dansk

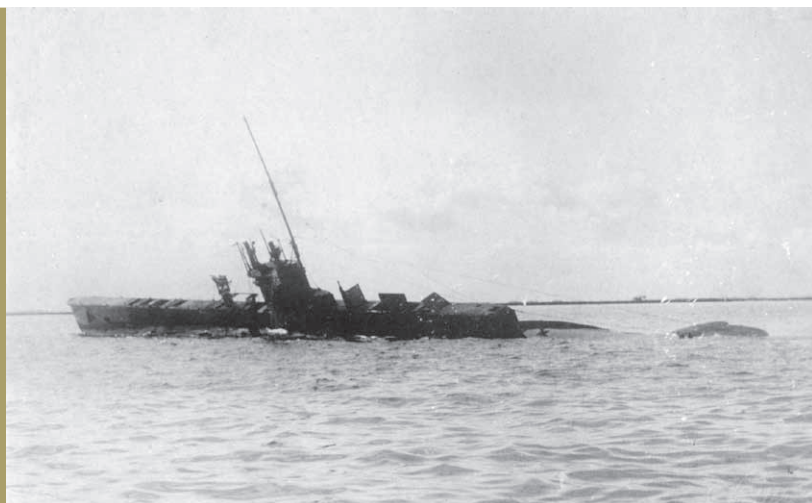
territorium – angrebet af to tyske torpedobåde. Tre danske torpedobåde, der lå nær E.13, var ikke i stand til at stoppe det tyske angreb, inden ubåden var blevet ødelagt, og 15 af ubådens 29 mands besætning omkommer.

I gemmerne på Marinens Bibliotek har jeg fundet to meget interessante øjenvidneberetninger til begivenhederne, og de bringes her for første gang. Det første brev er skrevet af petty officer ("senior electrician") i den britiske flåde H. Lincoln, der gjorde tjeneste om bord i E.13.

Den anden beretning er skrevet af Georg Valdemar Hansen, der gjorde tjeneste om bord i den danske torpedobåd Vindhunden.

Lincolns beretning er i tidernes morgen blevet oversat af kommandørkaptajn H. Kiær, mens G. V. Hansens brev er transskriberet af undertegnede. Jeg har her søgt at bevare hans stavemåder, kommateringen m.v. Enkelte steder har jeg i [] indsat lidt forklarende tekst.

Søren Nørby

Vraget af E.13 (Orlogsmuseets arkiv).

H. LINCOLN'S BERETNING

Brev skrevet til den danske kaptajn Gyldenkrone, som Lincoln havde lært at kende under sit ophold i Danmark. Brevet er uden dato men må være skrevet efter at Lincoln var tilbage i England igen.

Kære...

De har ofte bedt mig give Dem min beretning om, hvad virkelig hændte for E.13 og hvorledes det lykkedes mig at undslippe, da båden strandede. Da jeg har god tid, vil jeg gøre det nu.

E. 13 forlod Harwich, vor baskishavn, den 12' august 1915 sammen med [søsterskibet] E.8 med forseglede ordrer. Da vi var nogle sømil fra land, blev båden stoppet, og chefen [kaptajnløjtnant Geoffrey] Layton kaldte os sammen og meddelte os, at vi var på vej til Rusland.

Dette var strålende nyheder, for på det tidspunkt syntes det eneste virkelige at være i det baltiske hav, for u-både, da vi havde tilbragt næsten et helt år til søs uden at se et tysk skib.

Da vore ordrer var, at vi under ingen omstændigheder måtte blive set, blev en stor del af tiden tilbragt neddykket. Under et langvarigt Dyk på grund af [Zeppelinere] i nærheden, mistede vi [kontakten med] E.8. Vi var alle ret ophidsede, da vi nærmede os Sundet; for der lå den største fare for os, da vi ikke havde vand nok til at dykke i og kunne blive tvunget til overfladen.

Vi nåede og passerede i Helsingør omkring kl. 4 e.m. den 28' august, idet vi passerede ret tæt på, men under vandet med langsom fart på det lave vand, idet vi ventede på mørket, for så skulle vi foretage vort fremstød gennem Sundet. Kl. 10 e.m. kom vi op til overfladen og startede vore dieselmotorer. Farvandet var meget farligt - denne del af sejladsen forcerede vi frem et kvarter, så stoppede vi for at tage nye pejlinger, hvad vi tog med vort gyrokompas, der også benyttes til at styre efter.

Kl. 1145 e.m., da vi kun var 4 sømil fra Sundets udmunding og [på] dybt vand, viste der sig at være nogen tvivl [om vores position], vor navigator,

Mr. Garriock, sprang ned fra broen og skyndte sig hen til søkortet, da vi pludselig ramte grunden med et masende brag. Maskineriet blev straks stoppet, men vi var hårdt og fast på grund. Vort kompas havde svigtet os, idet det viste 15 grader forkert og vi stod hårdt og fast på Saltholm Flak. Jeg blev kaldt på broen for at ordne et lys til vor i standardkompas, og mens jeg var der, så jeg søgelys og skud fra kanoner kom fra Sundets munding, og vidste, at E.8. passerede den tyske patrulje, men vi blev ikke set og alle anstrengelser blev gjort for at få båden af igen. Vi blæste næsten alt vort brændstof overbord, men det hjalp ikke. Da chefen blev klar over det, gav han ordre til, at alle vore hemmelige bøger, kort og krigskoder skulle brændes, hvad vi var i gang med til kl. 4 morgen den 29. august. Vor radiosender havde været i gang i forsøg på at få en meddelelse til København for at bede om slæbebåd, men den kunne intet få igennem, da tyskerne blokerede den med deres radio. Dette fortalte dem også, at vi var et eller andet sted i nærheden.

Kl. 6 f. m. kom en dansk torpedobåd [NARHVALEN] ud til os og bragte hr. Eddis, næstkommanderende til København for at aftale om slæbeassistance. Dette blev kort efter fulgt af et besøg af en tysk torpedobåd, destroyer P.134. Dens chef prajede os og forlod os igen efter at have råbt forskellige sarkastiske bemærkninger, mens den stod over til den modsatte side af Sundet. Vi kunne nu høre den tale med Berlin pr. radio, øjensynligt for at indrapportere os og modtage instruktioner.

Det var blevet bestemt, at en slæbebåd skulle tage os af, så skulle vi gå til København, få ny brændselsolie, vente på mørket og så gøre et energisk fremstød ("fighting dash") mod Baltikum.

Kl. 9 f.m. begyndte vi at oplade vore batterier.

Senere fik jeg at vide, at een tyske TBD pludseligt sås stå med fuld fart ned mod os, da den var på højde med os, af-fyrede den to torpedoer. Den første eksploderede på kort afstand fra TBD'en, idet den havde ramt grunden, den anden passerede foran boven på os, så åbnede den ild med

sine [maskin]kanoner, idet den brugte shrapnells og eksplosive granater.

Da de danske TB'er, som var ankret eller holdt gående nærved, så dette, lettede de straks og tvang den tyske TBD til at standse ilden, men da var E.13 et vrag.

De danske TB'er satte så deres både ud og begyndte at redde vore folk i vandet. Jeg var om læ, idet jeg passede batteriernes opladning, da jeg pludselig så granater gå gennem båden, og straks blev der kaos og helvede løs inde i båden, da vor egen ammunition, der var blevet truffet, begyndte at eksplodere og gjorde det umuligt at nå hen til vore torpedoapparater. Saltvand, der nåede til vore batterier, fremkaldte en tæt, kvælende sky af gas.

Da det var blevet helt umuligt at frelse båden, og man hvert øjeblik kunne vente en stor eksplosion, blev vi beordret til at forlade båden.

Jeg sprang i vandet og fandt, at tyskerne beskød hele det omliggende vandområde med maskinkanoner, idet de prøvede på at skyde de folk, der svømmede i vandet. Jeg svømmede væk fra dette og var så

heldig ikke at blive ramt og søgte ind mod kysten, men da jeg var næsten bedøvet af springende granater, kunne jeg ikke nå kysten og sank, da jeg kun havde 30 yards tilbage. Uden jeg vidste det, var en båd lige bag mig, og en dansk petty officer sprang overbord og reddede mig op fra bunden. Netop i rette øjeblik til at redde mit liv. Jeg fandt senere ud af, at det var petty officer Arthur Olsen fra STØREN.

Jeg blev så bragt til hospitalet sammen med en anden, Watson, der var såret i armen. Resten af besætningen blev bragt ombord i PEDER SKRAM, som nu var ankommet, og de døde blev samlet op. Man kunne se, at fem af disse var blevet skudt af maskinkanonkugler, mens de svømmede. Det synes jeg er noget af det mest krysteragtige, man kan foretage, men det synes tyskere ikke at mene.

E.8's besætning er senere ankommet til England, og fortæller, at de oplevede en meget "varm" omgang, da de blev truffet 3 gange og mistede en skrue. Det lykkedes dog at nå frem til en russisk havn.

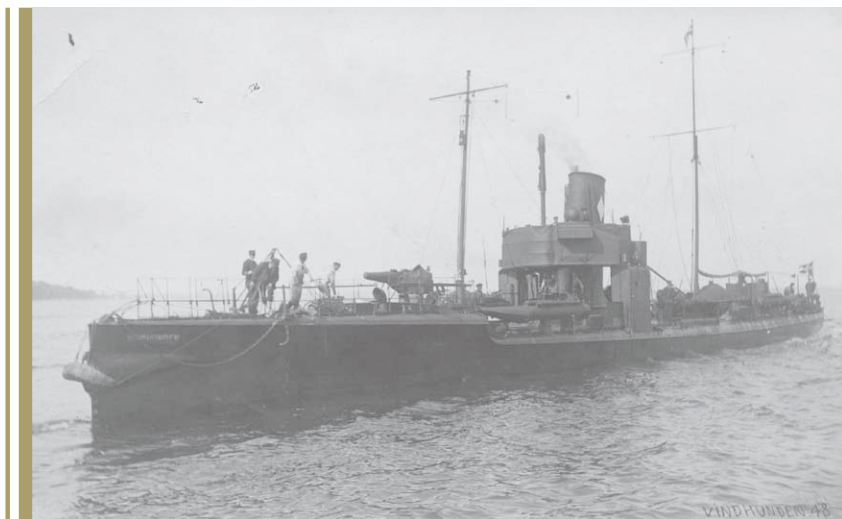
Senere hørte vi, at det lykkedes to engelske U-både, E. 18 og 19 at nå igennem to nætter efter dette.

*Petty officer
H. Lincoln.*

**”DET KAN IKKE
NÆGTES AT FAREN
ET ØJEBLIK VAR STOR”**

Søndag den 22. August 1915.

Kære Marie og Karen Margrethe.
Jeg haaber ikke, at den mørke politiske Situation, som vel forhaabentlig nu er ved at drive over har ængstet jer, at I nu lever rolig igen. Det kan ikke nægtes at Faren et Øjeblik var stor, Nerverne dirrede, Sindet i Oprør, og Forbitrelsen stor, men efter vor Opfattelse her om Bord, stod der en rolig klog og besindig Mand bag den forreste danske Kanon, et

Torpedobåden VINDHUNDEN, ca. 1914. (Marinens Biblioteks arkiv)

Skud og Danmark i Krig, han lod sig ikke lede af et Øjeblik Vrede, men huskede at bag ham stod et Land og et Folk, der let ved fejl Opfattelse af den foreliggende Situation kunde blive styrket i Krig og Ulykke. Held for det Land, der har de rette Mænd paa de rette Poster.

Din lille Mand her om Bord har det godt, han længes hjem for at se og tale med Jer; vi blev narret for vor Frihed, Fredag og Lørdag Aften, og ingen ved hvornaar vi faar fri. Tjenesten er betydelig skærpet og fuldstændig krigsklar ligger vi Dag og Nat. 3 Nætter nu ikke af Tøjet, det minder mig om Oprejsen til Island, dog den Dag var der ikke den slags Alvor med.

Nu skal jeg fortælle, hvad jeg saa fra ”Vindhunden”.

Torsdag Morgen kom vi ud til vort Patrouillefelt ved Dragør og afløste ”Tumleren”. Der om Bord fortalte de straks om en engelsk Undervandsbaad der var løben paa Grund i Flinterenden ved Saltholm altså danske Territorium. Den var løben på Grund ved 4-Tiden om morgenen, men da det blev Dag blev den jo straks

opdaget af os og af de tyske Torpedobaade.

En af disse Tyskere løb hen og spurgte Englænderen hvor de skulde hen, og Englænderen svarede at som de lå skulde de ingen steder; Tyskeren gik. ”Søulven” og ”Tumleren” laa saa der ovre og passede paa. Men saa saa vi Tyskerne komme tilbage (han har vel været borte for at få Ordre) og pludselig opdagede jeg en mægtig hvid høj og bred Vandsøjle og et Øjeblik efter Ildglimtene fra Kanonerne. Det fortælles fra ”Søulven”, at de kunde se de engelske sømænd sidde fortrolig samtalende med deres Pibe i Munden og føle sig saa tryk og sikker ved at være paa danske Territorium. Saa pludselig regnede granaterne ned over dem. Hvad de Folk har følt og tænkt maa have været forfærdelig. Af og til saaes hvide Røgskyer stige op fra Undervandsbaaden, det var naar granaterne traf Steder med Ammunition og andre Sprængstoffer. De fleste Englændere sprang i Vandet og herved druknede 15. Da Skydningen begyndte løb ”Søulven” hen til Tyskerne og protesterede hvorefter han hørte op, svarede at nu

E.13 fotograferet på Holmen efter dens bjærgning. De tyske skudhuller i tårnet ses tydeligt. (Marinens Biblioteks arkiv)

kunde vi jo bjærge Englænderen, hvorefter han sejlede over mod Sverrig og tilbage mod sit Patrouillefeldt. Medens denne Skydning stod paa saa vi "Peder Skram" og "Gejser" og 2 Torpedobaade komme for fuld Kraft. Om Bord i "P. Skram" troede de bestemt at der var en Kamp mellem danske og tyske Torpedobaade og de stode klare ved de skarp-ladte Kanoner, men inden de vare komme helt op var Ty-skerne gaet. Det hele have staaet paa i 2-3 minutter. Hvor bliver der talt hele Dagen om den Begivenhed.

Om Aftenen saa vi "Sørideren" sejle forbi med Flaget paa halvt, men hvor mange Lig han havde anede vi jo ikke. Spændte vare vi paa Aftenbladene og siden har vi ikke faaet noget at vide og hvorledes Situationen har udviklet sig uden gennem Bladene, saa Resten ved du lige saa godt som jeg ved det. Fra den Dag har vi ligget paa Ankerplas Nr. 2 udfor Kastrup. "Gejser" "Spæk-huggeren" og "Tumleren" ligger som Vagt ved Under-vandsbaaden, vi gaar af og til ud med Post og forsejlede Ord-rer til "Geyser", men ellers

ligger vi til ankers fuldstændig krigsklare med Damp paa 2 Kedler, og vi ligger saa klar, at vi kan gaa øjeblikkelig. Jeg tror at de Mennesker der har haft lidt Sympati for Tyskerne maa have mistet den nu ved det Overfald paa et strandet Skib. Militært set gælder det naturligvis om at ødelægge saa mange af Fjendens Skibe som mulig men der er dog grænser for hvad en Gentleman tillader sig; en Englænder kunde ikke bære sig saaledes ad. Havde jeg vidst det sagde den engelske Chef kunde jeg om Morgenens havde skudt ham ned med en Torpedo, men han var jo Englænder. Ja her ligger vi nu og passer paa, men vi haaber der snart kommer Ro over gemytterne igen saa Vagten kan blive noget mildere, og man kan faa lov at komme et trip i land. Jeg haaber I har det rigtig godt, lev vel og vær hjertelig hilset fra jeres Mand og Far.

Valdemar.

AFSLUTNING

Arthur Olsen fra Støren blev efterfølgende tildelt en britisk medalje for redningen af Lincoln, men den danske regering

tillod ikke, at han modtog medaljen.

Den overlevende del af E.13s besætning blev interneret i Danmark indtil afslutningen af verdenskrigen. Det lykkedes imidlertid skibschefen Layton og hans næstkommanderende Eddis at flygte tilbage til Storbritannien.

Ligene af de 15 omkomne blev i slutningen af august sejlet til Storbritannien, eskorteret af tre danske torpedobåde.

Note:

Ifølge Amager Bladet den 20.8.1915 blev 14 englændere dræbt, 2 blev såret og 1 var savnet. Den danske gesandt i Berlin protesterede overfor den tyske regering for Tysklands krænkelse af den danske neutralitet.

Den savnede blev et par dage senere fundet druknet og han blev den 25. august ført fra Dragør Kapel til torpedobåden P 9. Alle flag i Dragør vøjede på halv stang og et kommando marinesoldater holdt parade. Oberstløjtnant Rønning holdt en tale over den dræbte matros. Torpedobåden med den blomstersmykkede kiste blev eskorteret af ”Støren”.

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag til torsdag: Kl. 10 - 19
Fredag: Kl. 10 - 17
Lørdag: Kl. 10 - 15
Søndage 1. oktober - 31. marts:
Kl. 10 - 15

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN UDSILLINGER PÅ:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"
Tirsdag til søndag 14.00-17.00
Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:
PERMANENTE OG
SKIFTENDE UDSILLINGER
Lørdag og søndag 13.00-16.00